

Ochrana veřejného zdraví a zdravých životních podmínek v České republice

Jana Dudová

Východiska

- ▶ význam jednotlivých determinant zdraví na celkové zdravotní politice zpracovávané Ministerstvem zdravotnictví ČR
- ▶ „očekávaná délka života“ (střední délka života, resp. naděje na „dožití“)
- ▶ Vazba environmentálních vlivů na očekávanou délku života je v České republice sledována a zkoumána Ministerstvem životního prostředí ČR a promítá se mimo jiné i do Situační zprávy ke strategii udržitelného rozvoje ČR publikované tímto ministerstvem.

ZDRAVÍ 21

- ▶ podnět a návod k vlastnímu řešení otázek péče o zdraví, k vlastním cestám, jak dosáhnout 21 cílů společného evropského programu ke zlepšení zdravotního stavu národů a regionu. V programu je konstatováno, že Česká republika nepatří mezi země s kritickou úrovní zdravotního stavu obyvatelstva, není však bez problémů a přes znatelný pokrok dosud nedosáhla parametrů zdraví v nejvyspělejších demokratických průmyslových státech.

Ústavně zaručená práva na zdraví

– LZPS

- ▶ Čl. 6 – právo na život
- ▶ Čl. 31 – právo na ochranu zdraví
- ▶ Čl. 35 – právo na příznivé životní podmínky
- ▶ Čl. 7 – právo na nedotknutelnost osoby a ochranu jejího soukromí
- ▶ Čl. 28 – právo na uspokojivé pracovní podmínky
- ▶ Čl. 11 – výkon vlastnického práva
- ▶ Čl. 41 – normativní zakotvení na úrovni zákona

Zákon o péči o zdraví lidu

- ▶ Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu byl zaměřen na hygienu vnitřního prostředí (umělého, resp. urbanizovaného), jakož i na hygienu životního prostředí ve vztahu k jednotlivým složkám životního prostředí. K výraznému zúžení předmětu jeho úpravy došlo přijetím zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví. Původní zákon o péči o zdraví lidu sice zůstal v platnosti, ale ve značně pozměněné podobě a je ve své podstatě zaměřen na podmínky poskytování zdravotní péče a na zdravotnické právo.

Zákon o ochraně veřejného zdraví

- ▶ Organizační zabezpečení
- ▶ Ochrana vybraných dílčích veřejných zájmů
- ▶ Požadavky na ochranu zdraví při vybraných činnostech
- ▶ Sankční aparát
- ▶ vymahatelnost

Principy ochrany veřejného zdraví

- ▶ Princip nejvyšší ochrany a trvale udržitelného rozvoje
 - ▶ Princip předběžné opatrnosti
 - ▶ Princip prevence
 - ▶ Princip informovanosti a účasti veřejnosti
 - ▶ Princip únosného zatížení
-

Životní prostředí člověka

- ▶ § 2 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí: **životním prostředím** se rozumí *„vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, organismy, ekosystémy a energie“*. Z uvedeného vymezení však mohou vyplývat pochybnosti, zda za součást životního prostředí je považováno pouze „přírodní“ prostředí nebo i prostředí „umělé“, tj. vytvořené člověkem.

Zdravé životní podmínky

- ▶ zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu pojem nevymezuje, v intencích tohoto zákona lze k součástem zdravých životních podmínek zahrnout i společnost, resp. společenské vztahy, které člověka spojují s ostatními lidmi a zprostředkovávají jeho vztah k okolnímu hmotnému světu.
- ▶ Jedná se nejen o životní prostředí v užším smyslu (přírozené podmínky k zajištění existence organismů), ale i prostředí uměle vytvořené člověkem, kdy je mnohdy otázkou, zda se ještě o „přírozené prostředí“ bude či nebude jednat (např. v případě využití biotechnologií, atomové energie, ionizujícího i neionizujícího záření apod.).

Veřejné zdraví

- ▶ § 2 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví: **veřejným zdravím** se rozumí „*zdravotní stav obyvatelstva a jeho skupin. Tento zdravotní stav je určován souhrnem přírodních a pracovních podmínek a způsobem života*“.

Ochrana zdraví a její povaha

- ▶ ochrana zdraví je chápána jako **originální subjektivní právo veřejné**, které (pokud není zákonem stanoveno jinak) nepřechází na právní zástupce a náleží pouze oprávněnému subjektu. Z výše uvedeného lze dovodit, že se jedná o právo „hraniční“ s výrazným přesahem převažující veřejnoprávní roviny do roviny práva soukromého.

právo na ochranu veřejného zdraví

- ▶ **normativní systém, kterým stát regulačně působí na společnost za účelem uspořádání společenských vztahů směřujících k ochraně veřejného zdraví a tím i k zajištění reprodukce a rozvoje společnosti a zachování samé podstaty lidského bytí.**
- ▶ **soubor právních norem a institutů regulujících společenské vztahy související s ochranou a reprodukcí zdravých životních podmínek a člověka.**

Organizační zabezpečení ochrany veřejného zdraví

- ▶ výkon státní moci: řada subjektů, a to jak na ústřední úrovni, tak i na úrovni místní. Na ústřední úrovni se v rámci své působnosti dle zákona ČNR č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů (kompetenční zákon), jakož i speciálních právních předpisů, podílejí v oblasti ochrany veřejného zdraví kromě Ministerstva zdravotnictví ČR zejména Ministerstvo životního prostředí ČR, Ministerstvo zemědělství ČR, Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Ministerstvo dopravy ČR a okrajově i Ministerstva obrany a vnitra ČR. Působnost ministerstev je tak stanovena nejen rámcově kompetenčním zákonem, ale i v řadě dalších zákonů hmotněprávní povahy.

Orgány ochrany veřejného zdraví

- ▶ Ministerstvo zdravotnictví společně s krajskými hygienickými stanicemi a Ministerstvy obrany a vnitra tvoří soustavu orgánů ochrany veřejného zdraví

Ministerstvo zdravotnictví

80 odst. 1 ZOVZ:

- ▶ Řídí a kontroluje výkon státní správy a odpovídá za tvorbu a uskutečňování národní politiky na úseku ochrany veřejného zdraví. V rámci této koncepční činnosti mimo jiné sestavuje celorepublikové programy ochrany a podpory veřejného zdraví, zajišťuje mezinárodní spolupráci a mimořádná opatření při epidemii a opatření k ochraně zdraví fyzických osob. Koordinuje činnost a spolupráci s jinými státními a nestátními orgány a organizacemi, včetně registrovaných občanských sdružení, jakož i se sociálními partnery v oblastech souvisejících s výkonem státní správy na úseku ochrany veřejného zdraví.
- ▶ Přijímá opatření na základě a v mezích přímo použitelných předpisů EU.
- ▶ V Ministerstvu zdravotnictví ČR je zřízena funkce hlavního hygienika, který ve věcech ochrany veřejného zdraví vystupuje jako orgán Ministerstva zdravotnictví. Dále je v Ministerstvu zřízen Inspektorát lázní a zříděl.

Krajské hygienické stanice (KHS)

- ▶ správní úřady ve stanovených správních obvodech, sídlech a územních pracovištích. Náleží jim vydávání rozhodnutí, osvědčení a plnění dalších úkolů státní správy v ochraně veřejného zdraví včetně zdravotního dozoru v tzv. „zbytkové působnosti“, pokud není příslušné Ministerstvo zdravotnictví.
- ▶ **státní zdravotní dozor** nad dodržováním zákazů a plnění dalších povinností stanovených přímo použitelnými právními předpisy EU, ZOVZ a zvláštními právními předpisy k ochraně veřejného zdraví včetně ochrany zdraví před riziky plynoucími z fyzikálních, chemických a biologických faktorů pracovních podmínek, z nepříznivých mikroklimatických podmínek a z fyzické a duševní zátěže člověka. Jedná se o věcně specializovaný správní dozor zaměřený na určitý úsek ochrany veřejného zájmu (z. č. 552/1991 Sb., o státní kontrole)
- ▶ KHS, která působí ve správním obvodu hlavního města Prahy, se označuje jako Hygienická stanice hlavního města Prahy.
- ▶ §§ 88 – 90 ZOVZ: orgány ochrany veřejného zdraví a zaměstnanci hygienických stanic jsou povinni zachovávat mlčenlivost o údajích vztahujících se k fyzickým osobám a obchodním tajemstvím (s výjimkami dle ustanovení § 89 ZOVZ). Za odebrané kontrolní vzorky (kromě vody a písku) výrobků zaplatí kontrolované osobě finanční částku ve výši ceny, za kterou kontrolovaná osoba výrobek běžně na trhu prodává nebo za kterou výrobek pořídila.

Vybrané zákonem sledované rizikové faktory

- ▶ Hluk, vibrace
- ▶ Neionizující záření a ionizující záření
- ▶ Chemické látky
- ▶ Hygienické aspekty vody, půdy, ovzduší
- ▶ Havárie a epidemie

Stanovené rizikové faktory ve vazbě na

- ▶ Výrobky
- ▶ Potraviny
- ▶ Léky
- ▶ Služby

Hodnocení zdravotních rizik

- ▶ Přípustnou míru znečištění životního prostředí určují mezní hodnoty stanovené zvláštními předpisy. Tyto hodnoty se stanoví v souladu s dosaženým stavem poznání tak, aby nebylo ohrožováno zdraví lidí a aby nebyly ohrožovány další živé organismy a ostatní složky životního prostředí. Mezní hodnoty by měly být stanoveny s přihlédnutím k možnému kumulativnímu působení nebo spolupůsobení znečišťujících látek a činností (srov. § 12 zákona o životním prostředí).

- ▶ ZOVZ pojem „**hodnocení zdravotních rizik**“ vymezuje jako posouzení **míry závažnosti zátěže populace vystavené rizikovým faktorům životních a pracovních podmínek a způsobu života** (srov. ustanovení § 2 odst. 3 ZOVZ).
- ▶ Při hodnocení rizika by měly být brány v úvahu **všechny potenciální škodlivé účinky**
- ▶ Pojem **hodnocení zdravotních rizik** lze porovnat s pojmem **rozumně dosažitelná míra**. Pojem rozumně dosažitelná míra je definován ve speciálních ustanoveních ZOVZ (majícími tudíž přednost před ustanoveními obecnými). Shodná podstata obou pojmů tkví v **preventivním posouzení zátěže z prostředí na zdraví člověka**. Rozumně dosažitelnou míru lze v obecné rovině vyjádřit jako poměr mezi náklady na opatření k ochraně zdraví člověka na straně jedné a jejich přínosem ke snížení zdraví škodlivé zátěže na straně druhé (např. v rámci stanovení hygienických limitů hluku). Srov. např. ustanovení § 31 ZOVZ.

Průřezové nástroje k ochraně veřejného zdraví před rizikovými faktory venkovního prostředí

- ▶ HIA „Health Impact Assessment“
- ▶ Integrovaná prevence znečištění a nejlepší dostupné techniky
- ▶ Územní plánování a navazující řízení
- ▶ RIA „Regulatory Impact Assessment“ (připomínky k legislativním návrhům)

Ochrana zdraví spotřebitele

- ▶ Veřejnoprávní a soukromoprávní ochrana spotřebitele
 - ▶ Potravinové právo
 - ▶ Zdravotní nezávadnost potravinového řetězce
 - ▶ Udržitelná výroba a spotřeba
-

Ochrana zdraví pacienta

- ▶ Kvalita zdravotní péče
 - ▶ Pojem pacient
 - ▶ Právo na informace
 - ▶ Informovaný souhlas
 - ▶ Právo na volbu lékaře (zařízení) a léčebného postupu
 - ▶ Léky a alternativní přístup
 - ▶ Právo post mortem
-